

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA

Brüsszel, 10.11.2004
COM(2004) 748 végleges

**A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE
A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS
SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK, A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK ÉS AZ EURÓPAI
KÖZPONTI BANKNAK**

Első jelentés az euróövezet jövőbeli bővítésének gyakorlati előkészületeiről

{SEC(2004) 1383}

1. BEVEZETÉS

A közös valuta végleges bevezetése mérföldkőt jelent az euróövezet jövőbeli tagjai számára, mint ahogy azt jelentette a jelenlegi euróövezeti tagok számára is. Az új tagállamok a csatlakozási okmány 4. cikke értelmében mint „eltéréssel rendelkező tagállamok”¹ csatlakoztak az Európai Unióhoz. A közös valuta végleges bevezetése részét képezi az okmányban lefektetett követelményeknek, következésképpen ezen országok a szükséges feltételek teljesítése után rögtön bevezetik az eurót. Több új tagállam jelezte, hogy a lehető leghamarabb szeretne az euróövezethez csatlakozni, és emiatt erőfeszítéseket tesznek, hogy megfeleljenek a belépési feltételeknek, nevezetesen a maastrichti konvergencia-kritériumnak, melynek célja az összes jövőbeli euróövezeti tag fenntartható gazdasági konvergenciájának biztosítása. Az euró bevezetésének gyakorlati előkészületei csaknem hat évet vettek igénybe azokban az országokban, melyek jelenleg az euróövezet tagjai. Az új tagállamoknak ezért időben el kell kezdeniük a felkészülést az átállásra, hogy biztosítsák annak zökkenőmentes lebonyolítását.

1.1 Az euró bevezetéséhez vezető lépések

A Bizottság és az EKB a konvergenciáról szóló rendszeres jelentéseiben² méri fel, hogy a különböző országok milyen mértékben teljesítik az euró elfogadásának engedélyezéséről szóló követelményeket, melyeket a Szerződésben fektettek le. A Szerződés 122. cikke (2) bekezdése előírja, hogy a Tanács a Bizottság javaslata alapján határoz arról, hogy mely eltéréssel rendelkező tagállamok teljesítik a szükséges feltételeket, és szünteti meg az érintett tagállamokra vonatkozó eltérést. A Tanács ezenkívül dönt az érintett tagállam euróövezethez történő csatlakozásának időpontjáról, és meghatározza az ország nemzeti valutája és az euró közötti rögzített és visszavonhatatlan átváltási árfolyamot. Az euró bevezetésének napján az átváltási árfolyam ténylegessé válik, az ország előző nemzeti valutája megszűnik, és az EKB átveszi a monetáris politikára vonatkozó illetékességet. Ez történt az euróövezethez elsőként csatlakozott tizenegy országban 1999. január 1-jén, illetve Görögországban 2001. január 1-jén.

Praktikus és logisztikai okokból kifolyólag az euróövezetet jelenleg alkotó országok hároméves (Görögországban egy éves) átmeneti időszakot iktattak be az euró valutaként (tizenegy országban 1999-ben és Görögországban 2001-ben) és készpénzként történő bevezetése között. A másik lehetőség az úgynevezett „big bang” (robbanásszerű) forgatókönyv, mely szerint az euróövezetbe történő belépés, illetve az euróbankjegyek és -érmék bevezetése egy időben történik. Ennek a megoldásnak több előnye is van, különösen most, hogy már léteznek euróbankjegyek és -érmék. A leglényegesebb hátrány viszont az, hogy lerövidül az az időszak, mely alatt a köz- és magánszféra és általában az állampolgárok felkészülhetnek az átállásra. Az euróbankjegyek és -érmék bevezetését egy olyan időszak

¹ Az euró bevezetésére vonatkozóan Dániának és az Egyesült Királyságnak „kivülmaradási” jogot biztosítottak. A tíz új tagállam és Svédország eltéréssel rendelkező tagállamok. A 2003. szeptember 14-én Svédországban tartott népszavazás azt mutatta, hogy a lakosság nagy része nem támogatja az euróövezethez történő csatlakozást.

² A legutóbbi konvergenciáról szóló jelentést 2004 október 20-án adták ki és e jelentés arra a következtetésre jutott, hogy a tizenegy eltéréssel rendelkező tagállam közül egyik sem teljesíti jelenleg *valamennyi* szükséges kritériumot (fenntartható költségvetési pozíció, árstabilitás, árfolyam-stabilitás *egy meghatározott időszakon keresztül*, kamatkonvergencia). Ezt a következtetést figyelembe véve a Bizottság elhatározta, hogy nem terjeszt elő javaslatot az eltérések megszüntetése érdekében.

követi, mely alatt az eurót és a nemzeti valutákat párhuzamosan használják, és mind az eurós, mind a nemzeti bankjegyek és -érmék törvényes fizetőeszköznek számítanak. Általában nemzeti szinten határozzák meg azt, hogy a két fizetőeszközt meddig lehet párhuzamosan használni, jöllehet ez az időszak általában rövid, legfeljebb két hónap.

1.2 A jelentés célja

Az euróövezethez történő sikeres csatlakozás nemcsak a Szerződés követelményeinek való megfelelést, hanem a körültekintéssel megszervezett és széles körű gyakorlati előkészületeket is feltételezi, melyekbe mind a köz- és magánszektort, mind a nyilvánosságot bevonják. A Bizottság rendszeresen legalább egyszer egy évben, illetve ha bizonyos fejlemények úgy kívánják, bármikor jelentést tesz ezen előkészületek állapotáról. E közlemény az első ilyen jelentés. Ellentétben a konvergenciáról szóló jelentéssel ez a jelentés nem jogi vagy egyéb kötelezettség eredménye, hanem a Bizottság arra irányuló szándékának következménye, hogy valamennyi érintett felet, nevezetesen a közösségi intézményeket és a tagállamokat, illetve az érdeklődő közönséget és a médiát pontosan tájékoztassa az e fontos területen végbemenő haladásról. A kiadás ütemezését és gyakoriságát illetően a gyakorlati előkészületek állapotáról szóló bizottsági jelentések nem fognak a konvergenciáról szóló jelentésekhez kapcsolódni.

Az új valutára történő átváltás mindenre kiterjedő keretrendszerét és kulcsfontosságú elemeit általában az ország „átállási forgatókönyvé”-ben határozzák meg; több érintett ország jelenleg az ehhez hasonló forgatókönyv elkészítésén dolgozik. Ami Svédországot illeti, 2003. szeptember 14-én népszavazást tartottak, mely azt mutatta, hogy a lakosság nagy része abban az időben nem támogatta az euróövezethez történő csatlakozást. A népszavazás végeredménye valóban megrekesztette a gyakorlati előkészületeket Svédországban.

2. AZ EURÓ BEVEZETÉSÉRE VONATKOZÓ JELENLEGI TERVEK

Három eltéréssel rendelkező tagállam (Észtország, Litvánia, Szlovénia) 2004. június 28-án csatlakozott az ERM-II-höz. Mindhárom ország szeretne minél előbb (2007-ben) az euróövezet tagjává válni. Legtöbbjük nemzeti átállási terveket fogadott el, és az átállás irányítására nemzeti koordinátorokat nevezett ki. Általában az egylépcsős átmenetet (a „big bang” forgatókönyvet) támogatják, mely szerint az euróbankjegyek és -érmék az euróövezetbe történő belépés napján törvényes fizetőeszköznek számítanak. Az euróérmék nemzeti oldalának mintájára vonatkozó kiválasztási eljárás vagy folyamatban van, vagy pedig már befejeződött.

A hivatalos tervek és szándékok a többi országban is egyre konkrétábbá válnak. Több állam némileg később, az évtized vége körül tervezi az euróövezethez történő csatlakozását, noha nyilvánvalóan sok múlik majd azon, hogy milyen mértékben felelnek meg a konvergencia-kritériumnak.

Az előkészületek állapotát az alábbi táblázat foglalja össze, mely általában az érintett nemzeti hatóságok által nyilvánosságra hozott információkra épül, és mely a különböző, idevágó témákhoz kapcsolódó nemzeti döntéseket és álláspontokat tükrözi. A tagállamok az okmányban rögzített sorrendben vannak feltüntetve.

ORSZÁG	NEMZETI KOORDINÁTOR	NEMZETI ÁTÁLLÁSI TERV VAGY AHHOZ HASONLÓ FORGATÓKÖNYV	AZ ERM II-BE TÖRTÉNŐ BELÉPÉS	AZ EURÓ BEVEZETÉSENEK NEMZETI SZINTEN KITŰZÖTT IDŐPONTJA	BIG BANG VAGY ÁTMENETI IDŐSZAK	EURÓÉRMÉK
Cseh Köztársaság		A Cseh Köztársaság Euróavezeti Csatlakozási Stratégiája (a kormány 2003 októberében jóváhagyta)		2009-10		A versenypályázatot értékelés alatt áll
Észtország	Miniszterek Bizottsága (beleértve a Központi Bank vezetőjét)	Az észt kormány és az Észt Bank együttes nyilatkozata, 2004. január 16.	2004.6.28.	2006 közepe		A versenypályázatot 2004 júniusában elindították; a végleges döntés határideje 2004 decembere ³
Ciprus	A pénzügyminiszter és a Ciprusi Központi Bank együttes koordinációja folyamatban van	Elkészült egy általános előkészítő keretrendszer	A Miniszterek Tanácsa nemrégiben elhatározta, hogy a lehető leghamarabb kérelmet nyújt be	2007	Big Bang	A versenypályázatot elindítását tervezik
Lettország	A Lett Bankban átállási munkacsoport jött létre, a Pénzügyminisztérium és a központi bank között konzultációkra kerül sor	Előkészítő átállási terv		2008.1.1.	Big Bang	A versenypályázatot folyamatban van

³ A versenypályázatot végső határidejéig, 2004. október 19-ig, 134 tervet nyújtottak be. A szakértői testület november közepére kiválasztja a tíz legjobb tervet, és a végső döntést egy országos telefonos szavazás segítségével 2004 decemberében hozzák meg.

Litvánia	Az átállási terv kifejlesztésére munkacsoportot hoztak létre a Litván Bankban	Az áttérési terv előkészületei 2004 decemberéig körvonalazódnak, és előkészületben a projekt koordinálásáért felelős stratégiai keretrendszer is	2004.6.28	2007.1.1 (kísérlet)	Big Bang, párhuzamos használat 2-3 hétig	A gipszmodellek kidolgozására kiírt pályázat utolsó lépései
Magyarország	A Pénzügyminisztériumban és a Magyar Nemzeti Bankban előkészítő munkálatokat végeznek a 2010-es határidőre való tekintettel.			2010		
Málta	A folyamat irányításával megbízott koordináló szervezet még hivatalosan ki kell nevezni. A Pénzügyminisztérium és a központi bank között konzultációk folynak.	A Pénzügyminisztérium és a központi bank előkészítő átállási tervet dolgoz ki.		2008	Még döntésre vár	A versenyvizsgától az érmék préseléséhez vezető teljes folyamatot magában foglaló végrehajtási terv kidolgozásra került
Lengyelország	Intézményközi munkacsoport Pénzügyminisztérium-Lengyel Nemzeti Bank (NBP)			2009	Még döntésre vár	Nyilvános vizsgálat
Szlovénia	Koordináló szerv (Pénzügyminisztérium, központi bank, egyéb minisztériumok és szervek)	Az ERM II-be történő belépést és az euró bevezetését célzó program (a kormány és a Szlovén Bank igazgatótanácsa 2003 novemberében jóváhagyta) Ágazati irányítási tervek	2004.6.28.	2007.1.1.	Big Bang (párhuzamos használat: 2 hét)	A versenypályázat folyamatban van

Szlovákia	Pénzügyminisztérium	A kormány által 2004 szeptemberében jóváhagyott, az euró elfogadását célzó stratégia közelebbi vizsgálata. Nemzeti átállási tervet 2005 közepére fognak jóváhagyni.		2008/2009.1.1.	Big Bang	A versenypályázati folyamatban van
------------------	---------------------	---	--	----------------	----------	------------------------------------

3. AZ EURÓÖVEZETHEZ TÖRTÉNŐ EDDIGI ÉS JÖVŐBELI CSATLAKOZÁSOK: HASONLÓSÁGOK ÉS KÜLÖNBSÉGEK

A jövőbeli euróövezeti országok átállása bizonyos szempontból hasonló lesz az előzőekhez, és hasznosítja a korábban szerzett tapasztalatokat. Néhány főbb különbséget is ki kell emelni.

3.1 Az előző átállásokból levont tanulságok

Noha az első átállás igen sikeres volt, sok szempontból mégis javítanivalót hagyott maga után. Az első hullámban csatlakozott országok tapasztalataiból levont legfőbb tanulságok a következők:

- i) A körütekintő és előrelátó előkészület kifizetődik. Az átállás gyorsaságát, az új valutának a nyilvánosság által történő elfogadását és a váltás gördülékenységét illetően a korai, alapos előkészületekről gondoskodó országok erőfeszítéseit siker koronázta. A kommunikációval és információval kapcsolatos beruházások szintén megtérültek.

Ez a legelső átállás kulcsfontosságú tanulsága, és egyben a magyarázat arra, hogy a Bizottság, illetve a következő hullámban csatlakozó országok már megkezdték a gyakorlati előkészületekről szóló tárgyalásokat.

A legutolsó Eurobarométer (4. rész) megerősíti, hogy a pontos és jól időzített tájékoztatás iránti szükséglet ugyanolyan fontos, mint korábban. Az információ hiánya aggodalomhoz vagy akár ellenséges reakciókhoz is vezethet, melyek könnyen elkerülhetők.

- ii) A hároméves átmeneti időszak túl hosszú volt. 1999 után a lendület alábbhagyott, és a hatóságoknak újabb erőfeszítéseket kellett tenniük, hogy a vállalatokat és az állampolgárokat másodszor is meggyőzzék arról, hogy idejében készüljenek föl a készpénzcserére. Ezenkívül az euró számlapénzként történő használata meglehetősen korlátozott volt az átmeneti időszakban.

Több okból kifolyólag, melyeket a 3.2. szakasz ismertet, és melyek nagyrészt a gyors készpénzcserével függnék össze, a jövőbeli euróövezeti tagoknak nem tanácsos hosszú átmeneti időszakot tervezniük. Ennek ellenére a köz- és magánszféra információs rendszereinek átállásához hasonló folyamatok határideje ugyanolyan hosszú marad, mind az eredeti euróövezeti tagoké volt. Következésképpen mivel

maga az átállás rövidebb lesz, az előkészületeknek már nagyon korán meg kell kezdődniük.

Azonban mivel az érintett országok által jelenleg előirányzott átmeneti időszakok valószínűleg rövidebbek lesznek, így a két pénzegység (az euró és a nemzeti valuta) egyidejű használatával járó bonyodalom is mérsékelődik, és az átmenetet ily módon egyszerűbb lesz megmagyarázni és megérteni.

- iii) Az euróbankjegyek és -érmék bevezetésének gyorsnak kell lennie: Az euró „fokozatos” bevezetése bonyodalmat okoz mind az állampolgárok, mind a vállalatok számára. A gyors bevezetés az összes érintett fél számára előnyös, feltéve ha körültekintéssel készítik elő. A két fizetőeszköz párhuzamos használatának idejére ugyanez vonatkozik, melynek lehetőleg rövidnek kell lennie.

A jelenlegi euróövezeti országokban végbement készpénzcseré azt mutatta, hogy az eurókészpénz gyors bevezetését a következőkre kell alapozni: széles körű *frontloading* (előreütemezés) és *subfrontloading* eljárás, valamennyi bankjegykiadó automata késedelem nélküli átállása az euróra, a kiskereskedők általi kizárólag euróban történő visszaadás, valamint a bankok ügyfelei és más személyek régi nemzeti valutáinak díjmentesen történő átváltása euróra.

Ilyen körülmények között ki kell hangsúlyozni a kártyával történő, illetve az elektronikus fizetés fontosságát. Az ilyen fizetési eljárások nagymértékben hozzájárultak a zökkenőmentes átmenethez, főleg a kiskereskedelmi ágazatban.

- iv) A nemzeti valuta kivonása körültekintő előkészületet igényel: az eredeti átállás folyamán valószínűleg túl sok figyelmet fordítottak az euróbankjegyek és -érmék bevezetésére, míg a nemzeti valuták nagymértékű visszaáramlásának következményeit alábecsülték. Különösen a visszajuttatott érmék hatalmas mennyiségével foglalkozó logisztikai intézkedések hiányoztak olykor, és ez néha jelentős késést eredményezett a szállítás, az érmék kezelése és számolása, illetve a bankszámlák javára történő átutalások tekintetében.
- v) Intézkedéseket kell hozni az árak változásának elkerülése érdekében. Ez a kérdés különleges figyelmet igényel, mivel nehezen oldható meg, és gyakran nehezen módosítható, téves megfigyelésen alapul. A megelőzés kétségtelenül jobb, mint az orvoslás.

Az Eurobarométer eredményei egyértelműen azt mutatják, hogy a polgárok már nagyon is tudatában vannak e kérdésnek. Az átállás alatt a visszaélések és az árakkal történő csalások kockázata a válaszadók 71 %-a számára (valamennyi újonnan csatlakozó tagállamra vonatkozó átlag) jelentős aggodalom forrása. Érdemes azonban megjegyezni, hogy lényeges különbségek vannak az országok között. A szocio-demográfiai kategóriák alapján történő felosztás nem vezet világos következtetésre, kivéve azt, hogy az idősebb emberek jobban tartanak a problémától, mint a fiatalabbak.

Az áraknak a kereskedők és kiskereskedők által történő pontos átváltása kétségkívül körültekintő előkészületeket igényel az érdekelt hatóságok részéről, mely például megtörténhet a kiskereskedelmi ágazattal tárgyalás útján létrejött, az átállás előtt és után szorosán figyelemmel kísért árstabilitási megegyezés formájában, lehetőleg a

fogyasztóvédelmi szervezetek és a kiskereskedelmi ágazat szakmai szervezeteinek nemzeti és európai szinten történő aktív részvételével. A hatóságok azt is megkövetelhetik, hogy az egyes kiskereskedők nyilvánosságra hozzák az árak pontos átváltásának biztosítása érdekében tett kötelezettségvállalásukat, például matrica vagy jelzés használatával, és azt is aktívan ösztönzhetik, hogy az árakat az eurókészpénz bevezetése előtti és utáni meghatározott időszak alatt párhuzamosan feltüntessék. Mindkét módszer növelheti a hitelességet, és lehetővé teheti, hogy a fogyasztók nyomást gyakoroljanak a kiskereskedőkre. Az ilyen intézkedések segíthetnek a félelem enyhítésében, és hozzájárulhatnak a zökkenőmentes átmenethez.

- vi) A „mentális” átállás számottevően több időt vesz igénybe, mint a fizikai. Egy 2003. novemberi felmérés eredményei azt mutatták, hogy a válaszadók 30 %-a a mindennapi vásárlás közben leginkább nemzeti valutában gondolkodik, ellentétben 46 %-kal, akik euróban gondolkodnak. Azonban ami a nagy értékű vásárlásokat illeti (pl. ház vagy autó), az euróövezeti állampolgárok nagy része gondolatban leggyakrabban még mindig nemzeti valutában számol (54 %), míg csak egy kisebbség (16 %) teszi ezt euróban.

3.2 Főbb különbségek az előző átálláshoz képest

Noha felbukkan néhány közös elem is, nem szabad elfelejteni, hogy az újonnan csatlakozott tagállamoknak számos, az országukra jellemző jellegzetességük és sajátosságuk van. A legfőbb különbségek az első hullámú átálláshoz képest általánosságban a következők:

- i) Az euróövezet jövőbeli bővítése több, egymást követő hullámban történik majd. Nem valószínű, hogy az új tagállamok egyetlen csoportként fognak csatlakozni. Várhatóan országok kis csoportjai (vagy egyes országok) csatlakoznak majd egy bizonyos évben.

Ennélfogva az első hullámos euróövezeti országokra jellemző kollektív lendület nem lesz ugyanolyan mértékű, és az euróövezet jövőbeli bővítései a közvetlenül érintett országokon kívül kevésbé lesznek érzékelhetők. Ugyanakkor az, hogy számos ország már elfogadta a közös valutát, bizonyos szempontból meg fogja könnyíteni az átállást, mint ahogy erről alább még szó lesz.

- ii) Az euróbankjegyek és -érmék már léteznek, és az újonnan csatlakozott tagállamok legtöbb állampolgára már ismeri is őket. Bizonyos boltokban, főleg az idegenforgalmi- és határövezeteken belül az euró már használatban van, és elfogadják fizetőeszközként. Emiatt bizonyos ágazatokban előfordulhat, hogy nem lesz szükség jelentős *frontloading* eljárásokra. Számos állampolgárnak és vállalatnak szüksége lehet az eurókészpénznek külföldön történő beszerezésére, főleg ha az aktuális határövezetekhez közel lakik. A nem euróövezeti állampolgárok ráadásul már nyithatnak eurószámlát a belföldi bankokban. Azok számára, akik ezt megtették, az átállás már folyamatban van.

A legutolsó Eurobarométer (4. rész) érdekes bizonyítékokkal szolgál az újonnan csatlakozott tíz tagállam állampolgárai által nyert gyakorlati tapasztalatokról. Kitűnik belőle, hogy e tagállamok legtöbb állampolgára (átlagban 73 %) látott már euróbankjegyeket, és átlagosan 66 %-a látott euróérméket. Néhány országban ezek az adatok rendkívül magasak, pl. Szlovéniában a válaszadók 95 %-a már látott

euróbankjegyeket, és 87 %-a látott euróérméket. A ciprusi adatok a következők: 85 % (bankjegyek) és 82 % (érmék). Lettorszáiban az emberek kevésbé ismerik az eurókészpénzt, noha még ott is a lakosság több mint fele látott euróbankjegyeket (67 %) vagy euróérméket (55 %).

Az euróbankjegyek és -érmék használatára vonatkozó adatok ennél nyilvánvalóan kisebbek, de még így is jelentősek: az újonnan csatlakozott tagállamok lakosságának átlagosan 49 %-a már használt bankjegyeket és 50 %-a használt euróérméket. Néhány ország itt is az élen jár, pl. Szlovénia (81 % és 79 % használt euróbankjegyeket, illetve érméket) és Ciprus (76 % és 77 %). Litvánia mutatja az eurókészpénz használatának gyakorlatára vonatkozó legkisebb értéket (40 % és 39 %). Még érdekesebb az, hogy az Eurobarométer eredményei azt mutatják, hogy a válaszadók 18 % és 15 %-a már saját országában is használt euróbankjegyeket és -érméket. Ezek a számok világosan jelzik, hogy bizonyos tranzakciók során az eurót már nem hivatalosan használják. Olyan országokban mint Lettország, Litvánia és Lengyelország ezek a számok jóval magasabbak (az euróbankjegyekre vonatkozóan 34 %, 31 % és 28 %, az érmékre vonatkozóan 27 %, 20 % és 24 %).

- iii) A nemzeti valuta és az euró közti átmenet várhatóan sokkal gyorsabb lesz. Számos ország a „big bang” megközelítést fontolgatja, amikor is az euróövezetbe történő belépés egybeesik az eurókészpénz (hivatalos) bevezetésének napjával. Az újonnan csatlakozott tagállamok nagy része (CZ, EE, LV, LT, PL, SI, SK) az elmúlt években megkezdte a pénznem átváltásának megállapítását, és értékes tapasztalatokkal gazdagodott e folyamat során.

Az eurókészpénz megléte és széles körű hozzáférhetősége szintén fontos szerepet játszik e megközelítésben. Ezért a jövőben kisebb szerepet fog játszani néhány olyan elem, mely az első átállás sikerében döntő fontossággal bírt. Az eurókészpénz adott országba történő hivatalos bevezetése előtt könnyen beszerezhető; néhány állampolgár és vállalat úgy dönthet, hogy jó előre felkészül a váltásra. A *frontloading* és *sub-frontloading* eljárás⁴ valószínűleg megint szerepet fog játszani abban, hogy az elegendő mennyiségű készpénz €-napra történő biztosításával garantálja a gyors átállást. Az állampolgárok bizonyos mennyiségű, kisebb címletű bankjegyekkel és -érmékkel történő ellátása (*sub-frontloading* eljárás) szintén elképzelhető lenne.

Az euróövezet jövőbeli tagjainak az az egyéni érdekük, hogy az átállási időszak a lehető legrövidebb legyen, mivel ezek az országok ellenkező esetben bizonyos ágazatokon belül a két fizetőeszköz nem hivatalos, párhuzamos használatával számolhatnának, amikor is az állampolgárok és a kiskereskedők azelőtt használnák ténylegesen az eurót, mielőtt az törvényes fizetőeszköz lenne.

- iv) A szükségszerűen elvégzendő átalakítások kiterjedése és hatásköre bizonyos területeken el fog térni az euróövezetben történt előző átállásokétól. Az egy főre eső bankjegykiadó automaták száma például alacsonyabb, mint az euróövezetben, noha meglehetősen jelentős. A bankjegykiadó automaták elősegítik az eurókészpénz

⁴ A *frontloading* eljárás a bankoknak elégséges mennyiségű euróbankjegyekkel és -érmékkel történő ellátását jelenti, mielőtt az eurókészpénz törvényes fizetőeszközzé válna, azaz az €-nap előtt. A *sub-frontloading* eljárás egy ugyanilyen típusú műveletre vonatkozik, amikor is az eurókészpénzzel feltöltött bankok elégséges mennyiségű készpénzzel látják el a kiskereskedőket és más vállalkozásokat, hogy így az első naptól kezdve azonnal az új valutával kezdhessék meg működésüket.

gazdaságba történő korai bevezetésének felgyorsítását. Az elmúlt tapasztalatok azt mutatták, hogy az euróbankjegyek nagy része bankjegykiadó automaták révén került forgalomba annak köszönhetően, hogy ezek bármikor hozzáférhetők, főleg amikor a bankfiókok már zárva vannak. Az egy főre eső bankok és postafiókok nagy száma (ez a szám a legtöbb országban többé-kevésbé hasonló az euróövezeti átlaghoz) némileg enyhíteni fogja a bankjegykiadó automaták alacsonyabb számát, mivel elősegíti, hogy az átállási folyamat elején az államolgárok hozzájussanak a megfelelő mennyiségű euróbankjegyekhez és -érmékhez. Számolni kell esetleg különleges intézkedések meghozatalával (hosszabb nyitvatartási idő, hétfélig nyitva tartás, stb.).

Az euróövezeti átlaghoz képest a kártyás fizetés (*POS-terminal*-okon keresztül) lehetősége viszonylag kevés, főleg mert sok újonnan csatlakozott tagállam készpénzt használ (lásd alább). A kártyás, illetve az elektronikus fizetést lehetővé tévő készülékek (*POS terminals*) kis mértékű hozzáférhetősége hátrányt jelent, mivel ez a készpénzfizetés fő alternatívája, és mivel az ilyen fizetési berendezés átállítása általában nagyon könnyen véghezvihető. Noha az egy főre eső, kártyával (betéti- és hitelkártyával) történő fizetések száma az új tagállamokban kisebb, mint az euróövezetben, arányait tekintve mindenesetre jelentős (főleg ami a betéti kártyákat illeti). A gyakorlatban a kártyákat elsősorban a bankjegykiadó automatákból történő készpénzfelvételre használják. Emiatt szeretnék a kártyás fizetés hálózatának (*POS-terminal*-okon keresztül) kibővítését, ami csökkenti az eurókészpénzre történő átállással kapcsolatos nyomást.

Statisztikai bizonyítékok igazolják, hogy a legtöbb újonnan csatlakozott tagállamokban a bankjegyek és az érmék fizetőeszközként kiemelkedő szerepet játszanak, noha az egy főre eső készpénz teljes összege alacsonyabb, mint az euróövezetben. Néhány újonnan csatlakozott tagállamban például számos munkavállaló és nyugdíjas kapja még mindig készpénzben munkabérét, illetve nyugdíját. Ahogy a fentiekből már kiderült, a készpénz jelentős szerepe az összes érintett fél (bankok, kiskereskedők, fogyasztók...) számára hátrányos, így az eurókészpénzre történő átállás alapos előkészületet fog igényelni.

Végezetül az automaták átváltása nem okozhat súlyos problémákat. A gépek száma jelenleg viszonylag alacsony. Úgy tűnik, hogy az euróövezetbeli több mint két millió géphez viszonyítva Magyarország rendelkezik a legtöbb automatával (22.000). Ezenkívül az első átállásra jellemző körülményekkel ellentétben az euróérmék széles körben hozzáférhetők, a gazdasági szereplők ebből kifolyólag nem fognak szembenézni semmilyen különleges korlátozásokkal az érmék érvényességét ellenőrző berendezések kipróbálását és beállítását illetően.

4. AZ EURÓVAL KAPCSOLATOS KÖZVÉLEMÉNY AZ ÚJONNAN CSATLAKOZOTT TAGÁLLAMOKBAN

Az euró bevezetésével kapcsolatos álláspontokról és ismeretekről szóló legutolsó Eurobarométer-közvéleménykutatást⁵ a tíz újonnan csatlakozott tagállamban 2004 szeptemberének első felében végezte az EOS Gallup, 10.000 állampolgár megkérdezésével.

⁵ Az Eurobarométer-felmérések a: http://europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm weboldalon érhetők el.

4.1 Az euróval kapcsolatos általános állásfoglalás

Az euró bevezetésével kapcsolatos érdeklődési szint meglehetősen alacsony, a válaszadók 50 %-a vallta magát érdeklődőnek, 48 %-a közömbös. Az általános eredmény az újonnan csatlakozott tagállamokban azt mutatja, hogy kicsivel több állampolgár gondolja azt, hogy az euró bevezetése nemzeti szinten pozitív következményekkel járhat (44 %), míg 41 %-a véli úgy, hogy negatív következményei lesznek. 40 %-a tartja valószínűnek, hogy az euró bevezetése személyükre nézve pozitív lesz, míg 45 %-a gondolja úgy, hogy negatív lesz. Úgy tűnik, hogy az állampolgároknak vegyes érzelmeik vannak azzal kapcsolatban, hogy örülnek-e (42 %) vagy sem (47 %), hogy az euró a nemzeti valutájuk helyébe lép.

Ami az euró elfogadásának időbeni kereteit illeti, e tíz ország válaszadóinak 19 %-a mondja azt, hogy mihamarabb szeretné az eurót saját pénznemeként tudni, míg 36 %-a úgy válaszolt, hogy egy bizonyos idő után kellene elfogadni, és a viszonylagos többség (40 %) azt gondolja, hogy a lehető legkésőbb kellene elfogadni. Ennek ellenére az állampolgárok tisztában vannak az euró bevezetéséből fakadó gyakorlati előnyökkel: 92 % és 82 % tartja praktikusnak külföldi utazás folyamán, illetve az euróövezetben történő áruk és szolgáltatások kifizetésekor, és 77 % ismeri el, hogy a közös valuta kiküszöböli az euróövezeten belüli pénzváltás szükségességét. Ezenkívül a válaszadók többsége (54 %) úgy gondolja, hogy az átállás nem fog nekik semmiféle nagyobb kellemetlenséget okozni. Mint ahogy ezt már fentebb jeleztük, egy jelentős többség azonban tart a lehetséges csalásoktól és az átállás alatt az árakkal történő visszaélésektől.

4.2 Az állampolgárok azt szeretnék, hogy jobban tájékoztassák őket

Az újonnan csatlakozott tagállamok nagyközönségének az euróról és bevezetésének feltételeiről szóló ismerete még mindig meglehetősen kevés. A legtöbb megkérdezett (57 %) nincs tudatában annak, hogy az euró bevezetése országa számára kötelező, és nem tudja, hogy hány ország tagja már az euróövezetnek.

A válaszadók majdnem fele (48 %) rosszul tájékozottnak tartja magát az euróval kapcsolatban, de szeretne alaposan tájékozódni, mielőtt a közös valuta országában bevezetésre kerül. A válaszadók 30 %-a mondja azt, hogy a lehető leghamarabb szeretne tájékoztatást kapni, míg 24 %-a jobban szeretné, ha az euró bevezetése előtt legalább néhány évvel kapna tájékoztatást. Információforrásként a válaszadók többsége leginkább a nemzeti központi bankjukban bíz meg (63 %), mely jóval megelőz minden egyéb intézményt (csak 29 % bízott kormányában, nemzeti vagy helyi hatóságaiban és 22 % az európai intézményekben). Ezen tagállamok állampolgárai előnyben részesítik a TV-reklámokra épített eurós tájékoztató kampányokat (78 %), amit a rádióreklámok követnek (66 %), majd a szórólapok és broszúrák (64 %). A legtöbb állampolgár azt szeretné, hogy a tájékoztató kampányok az euró gyakorlati következményeire összpontosítsanak (fizetés, bankszámla...stb.). Az árak párhuzamos feltüntetését tekintik a leghatékonyabb eszköznek a lakosságnak az értékek új rendszerére történő felkészítésére.

4.3 A felmérés legfőbb tanulságai

Ezek a tagállamok az euró bevezetésével megteszik az első lépést a többszintű közép- és hosszú távú konvergencia-folyamatban. Számos országban az euró bevezetésének pontos időpontja még nem ismeretes, ami befolyásolhatta az emberek válaszait.

Az eredmények szociodemográfiai felosztása azt mutatja, hogy a férfiak, a fiatalok és az iskolázott és városi lakosság sokkal inkább támogatja az eurót, mint a nők, az idősebbek, a kevésbé iskolázott és a vidéken élő lakosság.

Az állampolgárok euróval kapcsolatos általános állásfoglalása összességében vegyes. Ez valamelyest összhangban van az 1997-es Eurobarométer megállapításaival, mely ugyanígy a határozott érzelmek hiányát mutatta a közös valuta iránt azokban az országokban, melyek jelenleg az euróövezet tagjai: 47 %-a támogatta az eurót, míg 40 %-a ellene volt. Ilyen körülmények között nem szabad megfeledkezni arról sem – mint ahogy ez néhány euróövezetbeli országban tapasztalható volt –, hogy a lakosság egy része érzelmileg ragaszkodik a nemzeti valutához. Az újonnan csatlakozott tagállamok lakossága nyilvánvalóan igényli, hogy több tájékoztatást kapjon az euróról. Még ha nem is siettetik az elfogadását, szeretnének jó előre felkészülni az átállásra. Ennek az igénynek a teljesítése céljából többnyire nagyobb tájékoztató kampányokra lesz szükség.

5. KÖVETKEZTETÉSEK

Az euróövezet jövőbeli bővítése több évet vesz majd igénybe, mivel a euróövezet jövőbeli tagjai várhatóan eseti alapon csatlakoznak majd. A legtöbb országban az előirányzott átállási forgatókönyv a nemzeti valutáról az euróra történő gyors váltást írja elő (pl. „big bang” forgatókönyv). Ugyanakkor ez meg fogja terhelni a vállalatokat és a közigazgatást, illetve megerősíti az összes érintett szereplő általi (minden szintű közigazgatás, bankok, kiskereskedők és általában véve a vállalatok) körültekintő és jól időzített előkészületek szükségességét is. A legutolsó Eurobarométer-felmérés azt mutatja, hogy a nyilvánosság elengedhetetlennek tartja az átállásról szóló előzetes tájékoztatást.

A Bizottság továbbra is nyomon követi az euró bevezetésére irányuló gyakorlati előkészületek előrehaladását a különböző érintett államokban. Ebből a szempontból a *Public Administrations' Network* (PAN-II), mely az e témákért felelős különböző nemzeti képviselők kapcsolattartását irányítja, hatékony fórumnak számít a nézetek és az információk kicserélését illetően. A tájékoztatás és a kommunikáció terén létrehoztak egy hasonló csoportot (DIR-COM), mely lehetővé teszi, hogy a különböző kommunikációs igazgatók rendszeresen üléseket tartsanak.